

Zeitschrift: Quaderni grigionitaliani
Herausgeber: Pro Grigioni Italiano
Band: 4 (1934-1935)
Heft: 3

Artikel: Tommaso Maurizio : la sua vita e le sue poesie bregagliotte
Autor: Gianotti, Emilio
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-6554>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 12.03.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

TOMMASO MAURIZIO

LA SUA VITA E LE SUE POESIE BREGAGLIOTTE.

(EMILIO GIANOTTI, COIRA)

(Continuazione vedi numeri precedenti)

Senza tital.

1. L'è giò seisc agn c'al tungtan da la granda
Sunäva mocch, dulent e monoton
E turmantäva ün, dumenga e sanda
Da di 'n panzeir, la seira ent al sonn.
2. O quii bii di c'al sung in armonia
Da tüttan trè däv'or per munt e pra
In di da feista l'era 'na lagria
E je 'n funziun santivam unuräa.
3. Profanament iss clama or per l'aria
A feista, past, mortori e lavur
L'istessa vusc nuiusa, solitaria
E bricat sung risalta in me favur.
4. In verità se sent 'na vusc suletta
E 'm annunziär intant ch'è vegn evant
In ornament da cappa e baretta
Je sent ün sprezz, ün sdegn esorbitant.
5. Je veiva già tantaa cun secretezza
Da stimulär cumüng e sovrastant
Per la risciertita d'la campanetta
Ai presentant sur nötg ün fabbricant.
6. Ma qual effett! Quii oman nu badävan
Ca l'edifizi era imperfett
Sa lan campana nu risursecitävän
E je 'm mancäva gloria e dalett.
7. E tgi persuad 'stan gent calculatrice
Ad esser bravi tancu i noss veil
Ca dävan tütt per sacri edifizi
Ed innalzävan al pastur al ceil.

8. Ahi! er quii sung da la filiale alta
Sumean sgnangual indecent al cult!
Al rito nu 's sviluppa, nu risalta
E 'm lascia mocch se 'm avvicing al puli
9. Ahi, qual effett per l'avvenir as svela
Sa reist'al sung di campanil corrott
Indifferent am vegn la clientela
E je nu vâl fra le ün bel nagott.
10. Profanaziung! Ai vol e dâr na plega
Ai vol plü spich cu nüda realtä
Ün misterius e sen devott ca crega
E ca riverba ent la mi pietà.
11. Adunque sü! Prufittat da l'uffizi
Che forza plü porta per lan funziung
Intriga la filiale cun giüdizi
E giò chilò tü porta l'uccasiung.
12. Innura preist al sugna la vittoria
Da plegna vusc da alt cun maestà
E s'em avanz clamâ in plegna gloria,
A celebrâr la mi festività.

In üna uccasciung da nozza. N N

1. L'esperienza as insegna
Üna cosa che l'è degna
D'esser ben cunsidarâda
E da capo rinfrescâda.	6. Poichè 'l fatto è già decis
Ca 's vegn soma culaudâ,
Incur'c'as marcia in paradìs
Ma s' vegn semper sacagnâ,
2. L'è, um capirassas beng
La seccada da qui pegn
Quelan certa pazürgaia
Nominâda maridaia.	7. Sa per certi caparizzi
O in forza dal veil vizi
As ingess cercand indizi
Per entrâr in spusalizi.
3. L'han listessa cunseguenza
Tant chilò cu e Firenza
E ca fan daspess dal gambar
Tant laent cu sü cat Zamber.	8. Dunque sü c'um dea pass
E la nosa grand materia
Ch'l'è da cuntempâr i spass,
Stingual, gest e guarda seria.
4. Nu'm tulè dalung 'in vista
Sa l'intunaziung l'è quista
Al gnirà per tütg al tur
Ch'intrecciâ en cun l'amur.	9. Ca fan la gent pe's maridâr
Rispettive imbroiâr
Ma evand voi peccatori
Elevà i vostri cuori.
5. Tant amici cu nemici
Han da fâr ün sacrifici
E puntâr l'ureila al cant
Dal poeta stravagand,	10. E cun je pragà cusci:
Tü o cosa soitemì
C'ha creà Adam ed Eva
Quista giuventü solleva.

11. Da quii tantgi cumpliment
Per gnir liber d'ün turment
Fai gnir simel a quii prüm
Ca nu han scultà nagiün.
12. E dalung ch'i s'an avdü
S'han tuletg e s'han vulü
E pö fatg la esperienza
Ca l'è mear e stâr senza.
13. Fa ca quel ca croda issa
Nu tgiapass la risc tropp fissa
Eccoti da l'uniung
Um ha impreis vargott da bung.
14. Ca l'Adam e sciura Eva
Bier da trop nu meditâvan
Sün la conclusiung dal fatto
S'l'era savio o da matto.
15. Ma invece sül present
I madür as tön al temp
Er ch'i vädan giò in spia
Ent i agn d'la fantgiaria.
16. Sci is san dasciort zirär
Per in seguit as placär
Quist deriva dal mütiv
Ch'ev vöi dir da bel ratif:
17. Eccote l'è 'l taffanari
Ch'ha la prima influenza
Ch'al vuless in preferenza
Üna sede da danari.
18. Per pudeir cun maggior comad
Render lodi a Dio e 'l stomach
E dâr lezca e lan tusa
D'esser semper laburiusa.
19. Da quel punt lò as diraman
Tütg i güst e qualtgì braman
Manziunand da lan statüra
Da l'umana creatüra.
20. Tant dal gener masculin
Cu dal sesso femminin.
Tgi'na grassa, larga, bracca
Tgi 'na pitta, ma saguenta.
21. Tgi 'na forta, tgi 'na stracca
Tgi 'na svelta e lüscenta
Tgi 'n vol üna secca, güzza
Ca nu cerca cu garbüzza.
22. Tgi vol üna bela granda
Cun magari qualtgì glanda
E c'as as ha d'indär e munt
Per rivär in fin sül frunt.
23. Tgi va in traccia d'üna blanca
Cun öl grisch e biond cavei
Preferiscian qualtgì anca
Guarda neira e neir cavei.
24. Tgi vol üna ben lanusa
Tgi vol üna spiritusa
E tgi ha 'na grand premüra
Per län creatüra düra.
25. Tgi vol üna cun 'na barba
Ca disegna ün sar barba
Tgi vol üna cun dentg güzz
E tgi brama dentg pustizz.
26. Altri vöian üna tromba,
Ca pulito la rimbomba
Altri vöian üna mütta,
Ca in tütt al reist nu's brütta.
27. Tgi vol üna cul näs grand
Tgi vol üna cul coll lungh
E i trovan tütg amant
Tant pe'l büst cu per al trunch,
28. Cun la cundiziun però
Ch'è per l'ün e l'alter prò
Val al dir da fär figüra
Cunt i pegn da la natüra...
29. Da quel lò deriva al fatto
C'as ve pair chi 'n'han dal matto
E schiariscian al proverbì
Tant pei ümal cui superbi.
30. Ch'ent in Aver non andava
Se l'amur num straportava,
Ca caminan per la mort
As ve pair da quista sciort.
31. Ün tamazi, ün spiritus
Ün pulii cunt ün rognus
Ün pitocch, ün migliunär,
Ün avaro, ün tgiocär.
32. Ün ch'è giuvan, ün ch'è veil
Ün da beng e ün da feil
Ün diritto, ün sgalaä,
Ün robüst, ün marciantaa,

33. Ün bigott cunt ün brigant
Ün näs pitt cunt ün näs grand
Ma per gnir e quel'union
Ai vol stincual da birbun.
34. Tant de leir cuffà da lur
Poich'eguale l'è l'amur
E quii tali ca's ritiran
Giüst qui l'è al plü chi giran;
35. Imperocchè i san ben
Ch'i nus sann tagnir in fregn
Qualtgi fan cunt i dascorz
Da lan volta dei trascorz;
36. Ma pel plü i spiegan schiett
La si mira clair e nett:
« Si pudess av dumandär,
Je vuless am maridär;
37. Altrimenti i turn indree,
Se per tale nu'm vulè. »
Altri üsan doma stingual
E inura contra scmemingual
38. Per dasdär la confidenza
Völan fär l'esperienza
Per esempi ün o üna
C'ha inclinaziun da tciüna.
39. Fissa semper lan öiläda
Sü la parte speculäda
Ma sa l'altar al la mira
Sci magari quel as zira
40. E fa fentgia da tussir
Cun 'na spezia da sgarir.
E per spass o per dal bun
I repetan la funziun,
41. Fin a tant ca quel va via
Pei smazär la grand fadia
E'i sfragand cui man la reng
Al barbotta « av fagia ben. »
42. Proseguindo sün quel verz
Fin ch'i alter vegnan terz.
Altar sü 'n la spassagiäda
Cunt i bracc as dan sfrägada.
43. Altar strengian cunt i mang
Per däs sfogo al malang
E uniscian a quii giöch
Argument beng e lögh.
44. O tgi tö 'na bela flur
Ch'l'è al simbol da l'amur
E i la mettan sü davant
Tosto l'altar va ciarcand
45. E'n raccolg ün'altra bela
E'l la mett daspair da quela
Recitant cum vusc confusa
Maitineda d'lan marusa.
46. Altri sciolgan la favela
In virtù da lan querela
E's dasprüttan sünt ogetto
Da rapport el nos progetto.
47. Principiando da lontan
I s'accostan plan e plan
Cun 'na certa confusiun
Sünt al punto dal scarpion.
48. Qualtgi d'ün ta fan lan sia
Cunt i mezzi da la spia
E sorprendan al corin
In quii certi mumentin,
49. Quii mument da debolezza
E zuffägan cun carezza
Tal c'la's trova ent la cabbia
Senza gnanca ca la sappia.
50. Qualtgi fan la si raccolta
Cunt i mezzi da la polta
Ragordaf da quel maestar
Dal noss veil prufessur Tester,
51. Ca tiräva 'na buaccia
E 'na giuvna sü la fatcia
Tal ca le s'ha mess in ment
Ca'l ciarcass ün spusament.
52. Qualtgi d'ün as fan curagi
Cun bevanda spiritusa
E's rubetcian 'na marusa
In virtù da qualtgi stragi.
53. Qualtgi d'ün as han serviscian
Sa lan mama nu gradiscian
D'üna mütta eloquenza
Ca cunvince cun crascenza.
54. Qualtgi d'ün as evant
O cun qualtgi purcaria
O cun grandan strambaria
E's qualifican amant.

55. Qualtgi d'ün cun fär da Santo
Cun parola e maneira
Cunt i fatg e cun la ceira
I's acquistan al se vanto.
56. Qualtgi d'ün as dan premüra
Da mussär lan si prodezza
Cun ün tuono da grandezza,
Tant engros cu in miniatüra.
57. Qualtgi d'ün han d'implantär
Ball, sclettäda, cumpagnia.
Secundä cun maiaria
Per rivär e's rilevär;
58. Ma sa i'entra gelusia
Sci fan quasi baccaria.
Cun la povra creatüra
Ch'è crodäda in lur tgiüra.
59. Sünt i ball l'è turmantadä
Dai signori concorrent.
Cun langauss e galoppäda
Senza requia d'ün mument
60. Ent dree meisa l'è pragäda
Cun lan triplica piatanza.
Tancu giüst 'na famantäda
Vivantäda d'la speranza
61. Ent al reist d'la cumpagnia
L'è da riar da crapär.
Circa al sforz da cortesia
Cunsistent in strascinär
62. E sa ün ottegn vittoria
E ca l'altar vegn scartaa
O ch'is fidan cun 'na gloria
O ch'i vegnan disparaa.
63. Qualtgi d'ün ai dan 'na granda
Importanz'e la faccenda
E usservan tütt lan banda
Cun'na serietà tremenda,
64. Bilanciand la circostanza
In ün möd ca sciügna mai,
Per schivär lan discrepanza
Scu i marcanti da cavai.
65. Quista part cun diffidenza
Per al solat reista senza,
Sa's vuless cumpir al tema
L'occuress ün poco flema
66. E capissas ben giügent
Ca's formass ün regiment,
Ca per ün motiv sulett
I'han dasbögn da mili mezz;
67. Sci c'um guard'ün altar föi
Da la vita di fiöi,
Doppochè o dretg o stort
I en rivaa al dolce port.
68. Ün sulissim paragon
(As dà ün öiläda
Ent st'unium sbagliäda)
Quel dlan veisp e di mascun,
69. Ca appena turmantäda
La ta cargan da furäda
E con ciò nu's han naccori
Da's veir datg a lur la mort.
70. Tale lur si han gudü
Lan giornäda da cucü
Sci ai capita la si vita
Cun lan döia bier pü gritta,
71. E cun spasim e pazienza
I raccogliän l'esperienza
Da la dolce riuniun
L'è 'n affare da cuiun.
72. Ün trovà d'la fantasia
Per stgiörtär malincunia
E murir in cumpagnia
Cunt al mäl da l'etesia.

Maria Köhler.

L'è mort'intgiö! al porta la gazetta
 Maria Köhler sünt al flur dal temp,
 L'è morta intgiö, cuffà üna saetta
 La nova corr da sträda in tgiäsament
 E stramantaa l'ün l'altar disc inscia:
 L'è mort intgiö d'Elbing la bela fia.

O quantgi öl truvävan cuntentezza
 E l'ussarvär in cumpagni 'e ball
 O quantgi cor batevan d'allegrezza
 E ottegnir 'na treisca in ragal!
 O quantan ment tramlävan tancu föia
 Pei cunfassär lan plü sinceira vöia.

Ma nu l'è plü e iss i la satäran
 E tancufà ch'i füssan invidà
 Da tantan banda üsc per üsc as zäran
 E giuvan, giuvna, oman maridaa
 Purtänd rguard cun ceira tutt comossa
 e in lenta marcia van sün la si fossa.

E guardan mütt e fiss la fossa scüra,
 Interrumpend la quietà suspirand,
 I guardan sü e l'anima ca plüra,
 In fila vo'l convoglio gnir evant
 Tütg en comoss, e d'impressiun avari
 Som'i portin cui zapp da mercenari.

Sci, sci, as ve, bellezza e giuventüra
 Cun espressiun e motum natüräl
 La bela grazia priva da turnüra
 E l'alma viva, priva da parmäl
 En qualità ca brian clair sagiüra
 Infin al di ca's va in sepoltüra....

**Per la nozza da Margretta Bazzigher e maestro
 Leonhard Zanugg.**

I

1. Sü e giò per la mi stanza
 Spassagiäva je daspess
 Occupavam cun speranza
 Per al gnir senza success.

2. « Indumai quist'invarnäda
 Truvarat la vocaziun
 Tgi pais e tgi valläda
 At darà la professiun?

3. Riformâ o frà cattolach
 Sünt i munt o giont'al plan
 Frà gent soda o frà strolagh
 Frà rumante, tudeisch, talian? ».

4. J'ha stüdia cun grand premüra
 Fatg esami cun südur
 El drian per la mi tgiüra
 Reista senza prufessur.

5. Un di vegn in tütta fretta
 Al curreir cu'i se pachett
 E je legg ent la gazetta
 Cun surprisa e dalett:

6. Cun 500 franc da salari
 Al cumün da Visavran
 Cerca pel se seminari
 Un maestro per quist'ann.

7. Je accett sün botta calda
 Quell'offerta cun plasceir
 E'l cumün in fretta salda
 Al cuntratt in pleng duveir.

II

8. Sü e giò per la mi stanza
 Passagiäva plan e plan
 Am smariva la speranza
 Da gradir a Visavran

9. Sa la gent lò nu't capissan
 Nu't badass al suvrastant
 I scolair pestif er füssan
 Nu't stimass al pradicant?

10. Sa nu fatg pulit la scola
 E je'm clam da nom Zanugg
 La cattiva fama sgola:
 Al maestro è'n patatuch.

11. Sa parland al taliano
Je crudass ent al tudeisch
Dgesni beng-cum sanum grano
Quista volta um stà freisch!

12. Ma l'è sacra la proposta
D'adempir al me duveir
E perciò je vunt eposta
E'l cumpir cun gran plasceir.

III

13. Sü e giò per la stüetta
Caminäva bel, belett..
«Ai vuless er 'na donetta
Per cumpir al se dalett.

14. Ma chilò nu'n è sparanza;
Fra la gent da Visavran
Parantela in bundianza
E' fra matg e lan matan.

15. Lan muntagna as separan,
I noss fiüm han cors divers
I costüm, lan lingua sgaran
Ün uniun füss da straverz.

16. Ün sulett ha sumiglianza
Frà Felsberg e quisti lögh
Giò di crepp vegn in bundianza
Lò i sasc, chilò i drögh ».

IV

17. Sü e giò per la stüaccia
Passagiäva panzarus.
« Quela giuvna da Casaccia
L'altar di am ha confus,

18. Al se quädar nu'm bandugna
I se öil am dan badent
La si vusc in teista sugna
I se pass am dan in ment.

19. J'ha da dir e la Magretta
Sta curiusa appariziun
Se la trov ün di suleta;
L'è ün stingual buzarun ».

20. Ma quel di la Magrettigna
Nu briäva tancu tant
L'era müta, sorda infigna,
E guardäva giò davant.

21. E er je am naccorgeva
Che cianciäva imbarazzaa
Nu saveiva se quintäva
Quel ch'em veiva impanzaa.

22. « O cuspetta », disc la mama
C'üna pezza ai ha miraa,
Quii lò van or per lan rama
Tancu fà innamuraa ».

23. Je cunfess, disc la Magretta
Ca quist giuvan m'ha surprais.
Je cunfess er je in fretta
La Magretta m'ha inteis ».

24. S'um pudess i man as strengiar
Saggilär al noss amur
Da la mama al greif vendgiar
Cessas er al noss dudur.

25. Sa l'ha ditg: « In man da Dia,
Sci univ in carità »,
Sott lan ciglia tralüsciva
Üna larma da pietà.

26. Lan campana in armonia
Av cumpagnan or dal lögh,
I voss cor in simpatia
Lüscian sempar tancu fögh.

V

27. Sü e giò per la stüetta
Passagiäva e d'incant,
Sott al bracc la mi Magretta
Um cantäva mincatant:

28. « Quii bii di d'la giuventüra
En stupend e sacrosant
Ma's ha er da fär la plüra
Insano nu's va evant.

29. Han varcaa lan barricäda
Ghirlandäda in verd e flur
E truvaa la vera sträda
Ent la tgiäsa da l'amur!

Sur la nozza dal Beranger Bargajot.

1. Im àn scritg infin in Spagna
Da gnir ora Visavran,
Ùn pais infra muntagna
E daspaira San Cassiän.
E je cors sunt e la lesta
Pel mutiv che vunt giügent
Da pertütt indù ch'ie festa
E stâr legar e cuntent.
2. Ie à guardaa sünt al calendar.
Al planet l'è propri bun;
Passaa al gambar ca po' uffendar,
Passaa pö l'è er al scarpiùn;
Issa um va sun l'om da l'aua,
O guardà tgi bel destin!
La furtüna l'è in l'aua,
O sci dem un gottin vin.
3. Gent, santì da la furtüna
Ca intorn vunt gavüsciant:
Mistar sü, fagè üna ciüna
Calculäda par ün grand!
Jè à büttaa giò sot cun forza
Ùn morz plomb ca j'à culaa
Ca dre salt, slopp e storta
Tantan steila l'à formaa.
4. Jè n'à pö tuletg sü üna
Ben daspair per la guardär,
Mai al sul gni mai la lüna
Clair pü bel pudeiva fär,
Gent santì da la furtüna
Ca intorn vunt gavüsciand:
Mistar sü, fagè üna ciüna
Calculäda par ün grand!
5. Je a er zaraa quel libar
Ca tüt sa quel ca da gnir,
Al cianceva tüt da vivar,
Gnianch parola da murir,
Anzi ben giøndim la pagina
Stäva scritg: « Al dì gnirà
Ca fantcin la si immagina
Lü bapsegnar clamarà.
6. Gent santì da la furtüna
Ca intorn vunt gavüsciand:
Mistar sü, fagè üna ciüna,
Calculäda per un grand!

* * *

Intant cantam Evviva,
Spatciant quel ca da gnir,
Jè torn in vers la riva,
Dal me Guadalquivir!

* * *